

ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РИНКУ ПРАЦІ

Анотація. У статті проаналізовано окремі аспекти впливу глобалізації на формування ринку праці: основні показники безробіття та наявність вакансій, трудову та освітню міграції, нові форми зайнятості, потреби перспективного ринку праці. Здійснено підсумки міграції населення в Україні (усі потоки міграції), проаналізовано ключові центри тяжіння робочої сили на світовому ринку праці, висвітлено процес репатріації, як зворотній бік трудової міграції. Проаналізовано основні фактори, які спонукають населення до освітньої міграції. Згруповано окремі ознаки нових форм зайнятості, які виникли в процесі діджиталізації. Професійну орієнтацію визначено як чинник, що сприяє поглибленому інформуванню населення про потреби ринку праці в умовах глобалізаційних процесів. Запропоновано удосконалити інформаційну складову професійної орієнтації з метою поглиблення знань населення про стан та потреби ринку праці в умовах глобалізації.

Ключові слова: глобалізація, ринок праці, трудова міграція, освітня міграція, діджиталізація, нові форми зайнятості, професійна орієнтація.

Lich Liudmyla

Kyiv Ptoukha Institute for Demography and Social Studies

PROFESSIONAL ORIENTATION OF THE POPULATION IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION PROCESSES IN THE LABOR MARKET

Summary. The article analyzes some aspects of the impact of globalization on the formation of the labor market: the main indicators of unemployment and job vacancies, labor and educational migration, new forms of employment, the needs of a promising labor market. At present, one of the influential effects of globalization processes on employment is unemployment and labor migration. The results of the migration of the population in Ukraine (all flows of migration), the key centers of attraction of labor in the world labor market are analyzed, the process of repatriation is highlighted, as a reverse side of labor migration. The process of providing the global labor market with skilled personnel is accompanied by migration processes in education. The main factors that drive educational migration are analyzed. Some features of new forms of employment that emerged during the digitization process are grouped. Based on the study, the labor market situation has suffered significant losses in connection with labor migration, and has undergone dramatic changes due to the development of informatization of the economy, exacerbation of supply and demand imbalances. These reasons led, as a compensatory process, to the replacement of traditional forms of employment through digitization, which contributed to the emergence of new forms of employment, and the result of labor and educational migration for a certain part of the population became their repatriation. Vocational orientation is defined as a factor contributing to the in-depth awareness of the population about labor market needs in the context of globalization processes. It is suggested to improve the information component of vocational orientation in order to deepen the knowledge of the population about the state and needs of the labor market in the context of globalization. The article analyzes the research of demand and supply forecasts for Ukraine's labor market. According to the results of the study, it was found that the labor market suffered significant losses due to labor migration, underwent changes due to the development of informatization of the economy, exacerbation of supply and demand imbalance. These reasons led to the emergence of new forms of employment, the result of labor and educational migration for a certain proportion of the population became their repatriation.

Keywords: globalization, labor market, labor migration, educational migration, netization, new forms of employment, vocational orientation.

Постановка проблеми. В умовах глобалізаційних процесів на ринку праці загострюється проблематика забезпечення кваліфікованими кадрами потреб як вітчизняної так і світової економіки. Чинником, що сприяє поглибленому інформуванню населення про потреби ринку праці є дієва система професійної орієнтації населення. Швидкоплинні зміни економічних процесів, демографічна ситуація в країні, відтік робітничих кадрів за кордон, хибні уявлення населення щодо престижності та актуальності професій на ринку праці, зумовлюють необхідність пошуку нових інформаційних складових професійної орієнтації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості впливу глобалізаційних процесів на

ринку праці висвітлені у наукових працях О. Герасименко, О. Грішньої, А. Колота, В. Кулішова, Е. Лібанової, П. Мазурок, О. Малиновської, М. Наумової, Б. Одягайло, О. Савіцької, О. Сазонь, С. Туль та ін. В. Сандугей висвітлює питання освітньої міграції в контексті євроінтеграції вітчизняної економіки. Професійну орієнтацію як чинник забезпечення кваліфікованими кадрами потреб ринку праці, висвітлено в наукових працях Л. Авдеева, І. Бондіні, І. Гнибіденка, В. Карпенка, Ю. Маршавіна, Н. Побірченко, В. Успенка та інших вітчизняних та зарубіжних вчених.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас, з огляду на сучасні виклики глобалізаційних процесів на ринку пра-

ці, дослідженню професійної орієнтації населення з боку науковців уваги приділено недостатньо.

Мета статті. Метою публікації є дослідження окремих аспектів глобалізації ринку праці з метою розширення інформаційної складової професійної орієнтації населення.

Виклад основного матеріалу. В умовах глобалізаційних процесів на ринку праці важливого значення набуває достовірність та фахова інформація про його потреби і перспективи, вимога світового ринку до постійного удосконалення якості трудових ресурсів, розвитку нових форм зайнятості, мобільності робочої сили. Ряд зарубіжних вчених у своїх дослідженнях зазначають, що безперервна професійна орієнтація належить до заходів, які дають змогу кожній особі будь-якого віку, в будь-який момент життя визначити власні потенційні можливості та інтереси у навчанні та роботі [1].

Глобалізація – це «процес, що охоплює три стадії еволюції економічної системи, які викликані факторами виробництва, інвестиціями та інноваціями; водночас вона є періодом інституціоналізації світової економіки у глобальній формі або періодом переходу до постіндустріальної стадії розвитку – стадії досягнення нової якості життя (передусім, на інноваційній основі)» [2, с. 88].

А. Колот зазначає, що «новий капіталізм стає одночасно і глобальним, і фрагментарним, і мережевим; частково – ринковим, принаймні таким, що прокладає шлях відходу від суто ринкової системи. Не буде перебільшенням твердження, що для нової економіки характерним є феномен поєднання віртуального і реального світу. Дослідник вказує на те, що «раніше технології, технічні пристрої були при людях, а нині усе більше людина перебуває при них» та «відбудеться (і вже частково це є) багатопланове, великомасштабне вихолощення у сфері зайнятості». І йдеться не тільки і не стільки про зникнення зі штатних розписів окремих посад, заміну посад високооплачуваних на низькооплачувані (з огляду на спрощення трудових функцій), а про вихолощення цілих сегментів, сфер професійної діяльності (юристи, обліковці, у майбутньому – водії вантажних перевезень тощо) [3, с. 116].

С. Туль, вивчаючи нові форми праці в умовах діджиталізації та світового ринку праці, зазначає,

що це організаційно-правові способи та умови використання інтелектуальної праці, які характеризуються відсутністю або модифікацією однієї або декількох ознак класичних трудових відносин, а саме, появою особливих трудових договорів, згідно з якими змінюється спосіб найму працівників, здійснюється гнучке правове регулювання діджиталізованих відносин у сфері праці; трансформацією уявлення про робоче місце у звичайному розумінні цього елементу організації праці; можливістю використання такого графіку роботи, який дає змогу оптимізувати робочий час працівника. Отже, з посиленням згаданих вище тенденцій виникає необхідність класифікації нових форм праці інтелектуальних працівників. Найбільш важливими ознаками такої класифікації слід вважати робоче місце, графік роботи, спосіб найму працівника [4, с. 100], (табл. 1).

Працівника в таких сферах називають Інтелектуальний е-працівник – це індивід, який виконує інтелектуальну роботу дистанційно відносно роботодавця та співробітників, взаємодіючи з ними через використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у мережі Інтернет [5, с. 22].

Науковці, вивчаючи конкурентоспроможність робочої сили ІТ-сфери через призму трансформації ринку праці, зазначають, що трансформація змісту та характеру праці, поступовий перехід від роботи як функції до виконання проектною діяльністю вимагає принципово нових наборів компетенцій у людських ресурсів та формування універсального найманого працівника, здатного виконувати як виробничі, так і організаційні функції, займатися проектами і, відповідно, мати креативні здібності, оцінюючи виробничі процеси з позиції їх міждисциплінарних та мультикультурних зв'язків [6, с. 13].

М. Наумова зазначає, що діджиталізація впливає на три аспекти функціонування ринку праці: створення і втрату робочих місць, збільшення попиту на навички для професій майбутнього і реагування системи освіти і ринку праці на зміну умов праці [7, с. 40–49].

Безробіття та трудова міграція наразі є одними із впливових наслідків глобалізаційних процесів на зайнятість населення. За даними державної служби зайнятості, на кінець грудня 2018 р. було зареєстровано 341,7 тис. безробітних

Таблиця 1

Окремі ознаки нових форм зайнятості в процесі діджиталізації

	Ознака нової форми зайнятості	Особливості нової форми зайнятості
1	Робоче місце	<ul style="list-style-type: none"> ✓ надомна форма зайнятості ✓ мобільна форма зайнятості (офісна і не офісна) ✓ виконання обов'язків частково або повністю поза межами традиційного офісу ✓ виконання роботи при допомозі смартфонів та планшетів, корпоративних програм на власних пристроях ✓ робота у відрядженнях, на об'єктах клієнтів, телецентрах, телекотеджах або коворкінг-центрах
2	Графік роботи	<ul style="list-style-type: none"> ✓ неповний робочий день (головним є об'єм виконаної роботи, а не тривалість робочого дня) ✓ строкова праця ✓ гнучкий графік роботи
3	Спосіб найму працівника	<ul style="list-style-type: none"> ✓ аутсорсинг ✓ краудсорсинг ✓ аутстафінг ✓ фріланс

Джерело: складено автором на основі [4]

осіб. Рівень зареєстрованого безробіття в цілому по країні на кінець грудня 2018 р. був 1,3% населення працездатного віку, у сільській місцевості – 2,0%, у міських поселеннях – 1,0%. Порівняно з відповідним періодом 2017 р. середня тривалість зареєстрованого безробіття зменшилася і на кінець грудня 2018 р. становила 4 місяці. Кожен другий безробітний шукав роботу за допомогою державної служби зайнятості до 3 місяців, кожний п'ятий – від 3 до 6 місяців або від 6 до 12 місяців і лише 2,4% – понад один рік.

Кількість вакансій, заявлених роботодавцями до державної служби зайнятості, порівняно з листопадом 2018 р. зменшилася на 22,7 тис., або на 28,0%, і на кінець грудня становила 58,4 тис. У загальній кількості вакансій кожна п'ята була в переробній промисловості, кожна шоста – в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів, кожна дев'ята – у транспорті, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності. За професійними групами найбільша кількість вакансій на кінець грудня 2018 р. спостерігалася серед кваліфікованих робітників з інструментом (23,7% від загальної кількості заявлених вакансій) і робітників з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин (16,7%), а найменша – серед кваліфікованих робітників сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства (1,0%) і технічних службовців (3,7%) [8].

За даними Державної служби статистики в Україні з 2016 року зростають масштаби міграції за усіма її потоками – як прибуття так і вибуття. Так, у 2018 році проти 2016 масштаби вибуття збільшилися на 364 799 осіб [8], (рис. 1).

За дослідженнями вчених, у світі сформувалися 6 ключових центрів тяжіння робочої сили [9, с. 295]:

1. Першість займають такі країни як США та Канада, що проводять політику стимулювання мігрантів, в першу чергу, осіб високого рівня професійно-кваліфікаційної підготовки, зокрема менеджерів, елітних фахівців, інвесторів.

2. На другому місці – країни Західної та Північної Європи, що обумовлено не тільки високи-

ми показниками соціально-економічного розвитку країн ЄС, а й уніфікацією адміністративних, економічно-соціальних та правових норм країн-членів Європейського Союзу щодо проведення зваженої міграційної політики.

3. Третій центр тяжіння робочої сили – нафтовидобувні країни Близького Сходу. Міграційні потоки до Об'єднаних Арабських Еміратів, Катару, Кувейту, Оману, Бахреїну, Саудівської Аравії історично почали формуватися у 1940-1950 рр. внаслідок розробки нафтових родовищ, проте наразі зросла роль туристичної галузі.

4. Четвертим центром тяжіння робочої сили є країни Азіатсько-Тихоокеанського регіону (перш за все, це такі країни як Японія, Південна Корея, Сінгапур, інші країни).

5. П'ятий центр тяжіння робочої сили – країни Латинської Америки (Аргентина, Бразилія, Венесуела, Колумбія, Болівія, інші країни). Ці країни проводять міграційну політику, що орієнтована на залучення кваліфікованих працівників середньої ланки, зокрема у такі сфери як нафтова, хімічна, електронна, переробна і добувна промисловості та спрямована на заохочування тимчасової роботи необхідних місцевій економіці фахівців за контрактом. Четвертий та п'ятий центри тяжіння робочої сили в перспективі наступних десятиліть можуть зайняти лідерські позиції, так як стрімкий соціально-економічний розвиток даних країн буде все більше притягувати міграційні потоки.

6. Шостий центр тяжіння робочої сили, який на сьогодні лише формується, представлений країнами Південної та Центральної Африки.

Дослідники ринку праці в умовах глобалізації зазначають, що за своїми рисами глобальний ринок робочої сили має досить виразний сегментований характер. У першому сегменті глобального ринку праці функціонують працівники з відносно постійною зайнятістю, стабільною системою компетенцій і їх високим рівнем, гідною заробітною платою, чіткою ієрархією кваліфікації. Це привілейований прошарок працівників з економічно розвинених країн та країн із середнім рівнем розвитку. До них слід віднести і тих працівників, які зайняті в різноманітних між-

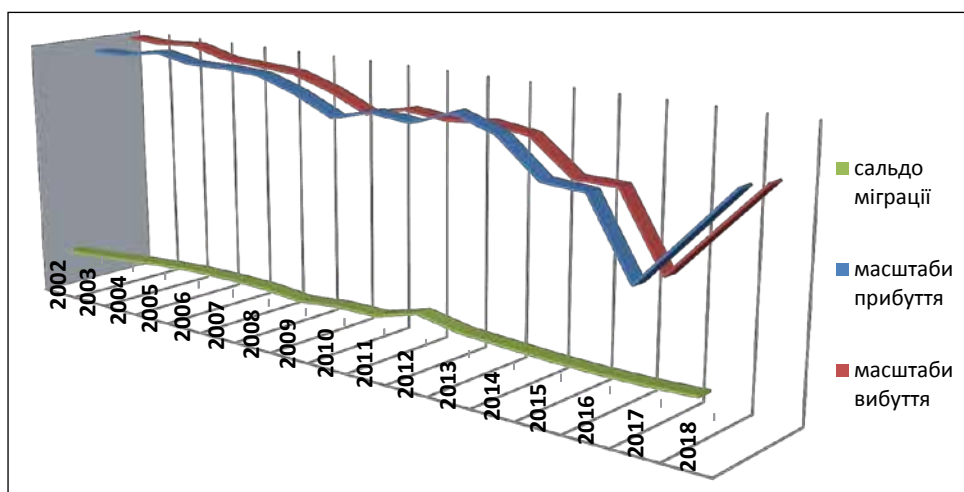


Рис. 1. Загальні підсумки міграції населення в Україні (усі потоки міграції) у 2002–2018 роках, осіб

Джерело: складено автором на основі [8]

народних організаціях (ООН та її спеціалізовані органи, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Світова організація торгівлі, ЮНЕСКО та інші). Працевлаштування у такі організації здійснюється з врахуванням перш за все системи компетенцій конкретної особи та міжнародних стандартів. В першому сегменті глобального ринку праці, у його привілейованій складовій Україна представлена невеликою кількістю працівників з високим рівнем кваліфікації та відповідним досвідом роботи.

До другого сегменту глобального ринку праці входить робоча сила з регіонів світу, де знаходяться країни з відносно низьким рівнем соціально-економічного розвитку, а також нелегальна робоча сила, «екологічні біженці», біженців з регіонів та країн, охоплених війною.

У структурі глобального ринку праці виокремлюють і дрібніші сегменти робочої сили, класифікуючи її за віковими й професійними, національними, расовими та статевими ознаками. Так, в країнах Близького Сходу перевага у працевлаштуванні надається емігранту, який сповідує іслам. В філіалах західних компаній, які розміщені в країнах, що розвиваються, існує стійкий попит на працю молодих незаміжніх жінок, які не претендують на високу заробітну плату, є слухняними надійними працівниками. Сучасна структура глобального ринку праці включає також новий, динамічний сегмент робочої сили, носіями якої є висококваліфіковані наукові працівники, інженери, аналітики систем, фахівці з IT-технологій, лікарі тощо [10, с. 189].

Процес забезпечення глобального ринку праці кваліфікованими кадрами супроводжується міграційними процесами в освіті. Під освітньою міграцією розуміють територіальне переміщення індивіда за межі населеного пункту (регіону чи країни) метою здобуття освіти, підвищення кваліфікації, перепідготовки, проведення спільних наукових досліджень чи впровадження наукових розробок [11, с. 29].

Науковці, досліджуючи освітню міграцію в контексті євроінтеграції вітчизняної економіки вказують фактори, які стимулюють рішення виїхати за кордон [11, с. 30]:

- політичні, культурні, сімейні, кар'єрні (дослідження в нових сферах, недоступних в рідній країні);
- фактори громадських, етнічних, релігійних воєн та протистоянь, нестабільність в країнах, що розвиваються.

Україна є переважно постачальником освітніх мігрантів в інші країни, що зумовлено зростанням доступності освіти за кордоном, перш за все в країнах ЄС, що межують з Україною, розширенням міжнародної співпраці українських ВНЗ і поглиблення економічних зв'язків з ЄС, відверта криза довіри до всіх освітніх інституцій, якість наданих в Україні освітніх послуг. Згідно проведених опитувань, найгірша ситуація з цим у професійно-технічних закладах. Унаслідок цього в країні сьогодні відчутний брак робітничих кадрів [11, с. 30].

Репатріація (повернення на батьківщину), як і міграція (переміщення), так і перебування за кордоном, є невід'ємною складовою міграційного процесу. За висновком Організації з економічного

співробітництва та розвитку (ОЕСР), сформованим за даними багатьох країн світу, в середньому впродовж перших п'яти років після виїзду на батьківщину повертаються від 20 до 50% мігрантів. Досліджуючи феномен повернення, науковці виокремлюють причини цього явища: пришвидшення економічного розвитку країни вибуття, покращення умов працевлаштування на батьківщині; економіка країни, в якій знаходиться мігрант, перебуває в рецесії, а імміграційна політика не сприяє укоріненню мігрантів; існують жорсткі санкції до порушників імміграційного законодавства; на батьківщині запроваджуються заходи для заохочення репатріації [12].

Виділяють особисті, у т. ч. нераціональні чинники, зокрема, вік, стан здоров'я, ностальгія, різні обставини, які вимагають присутності мігранта вдома; життєві цикли: найчастіше повертаються молоді мігранти, а також ті, чия трудова кар'єра добігає кінця; рівень освіти: повертаються малосвічені та найбільш освічені мігранти; місце розміщення країни (частіше повертаються із ближчих країн, ніж з віддалених); вірогідність повернення обернено пропорційна часу перебування поза батьківщиною [12, с. 78].

У форматі вивчення глобального ринку праці дослідження потребують прогнози попиту та пропозиції перспективного ринку праці. Науковці констатують зниження пропозиції робочої сили у 2025 р. порівняно із 2020 р. для більшості кваліфікаційних груп [13]. Дослідниками проаналізовано результати останніх середньострокових (до 2025 р.) прогнозів ринку праці в Україні та зазначають декілька важливих викликів, які впливають на майбутнє ринку праці в Україні: суттєве зменшення частки промисловості, зокрема у секторі гірничої справи і відкритих розробок; значна міграція робочої сили; старіння населення; реформи у системі професійної освіти [13, с. 6].

Найбільш значний спад пропозиції робочої сили прогнозується для кваліфікаційних груп «Хімічна промисловість і біотехнології», «Гуманітарні науки, культура і мистецтво, журналістика», «Освіта»; найбільше зростання пропозиції очікується для груп «Інформаційні технології», «Право», «Соціальні науки і науки про поведінку, соціальна робота» [13, с. 32].

До 2020 року потрібно очікувати певних проблем із пошуком працівників за такими професіями як молодші спеціалісти в галузі освіти, виробництва молочних і мучних продуктів, електромеханіки і слюсарі-монтажники, технічні спеціалісти, спеціалісти на судах, техніки-програмісти, оператори в галузі телекомунікацій, оптичного і електричного обладнання, професіонали в галузях точних наук, спеціалісти лабораторій і технічні спеціалісти в галузі хімічних, фізичних наук і електротехніки, професіонали в галузі архітектури, будівництва, електротехніки, електроніки, інженери хімічних технологій, видобування і металургії, картографії, керівники виробничих підрозділів у секторах економіки [13, с. 37].

Професійна орієнтація населення за змістовими напрямками функціонування має такі структурні елементи: професійна інформація, професійна консультація, професійний відбір, професійна адаптація. Зокрема, професійна інформація – документовані або публічно оголошені відомості

про трудову діяльність та її роль в професійному самовизначенні особи, інформація про стан, потребу і динаміку ринку праці, зміст та перспективи розвитку сучасних професій і вимоги до особи, форми та умови оволодіння ними, можливості професійно-кваліфікаційного зростання і побудови кар'єри, що спрямована на формування професійних інтересів, намірів та мотивації особи щодо вибору або зміни виду трудової діяльності, професії, кваліфікації, роботи [14].

Під час просування глобалізаційних факторів на ринку праці виникають проблеми нерівномірності доступу до знань про його стан та потреби, є факт обмеженого доступу до сучасних інформаційних технологій жителів глибинки, мають місце викривленні уявлення молоді щодо актуальності та престижності професій. Для результативності здійснення професійної орієнтації населення в умовах глобалізації необхідною умовою є усвідомлення суспільством необхідності отриманням саме фахової, а не стихійної інформації про процеси, які відбуваються на ринку праці. Глобалізаційні процеси обумовлюють пошукача роботи володіти інформацією не лише про потреби локального ринку праці, а й світово-

го масштабу, інформацією про формування інтелектуального ринку праці, потребу нових форм зайнятості у інтелектуальному е-працівникові.

Висновки і пропозиції. Виходячи з проведеного дослідження, встановлено: ринок праці отримав значні втрати у зв'язку із трудовою міграцією; зазнав різких змін під дією розвитку інформатизації економіки, загострення дисбалансу попиту та пропозиції. Вказані причини зумовили виникнення нових форм зайнятості, результатом трудової та освітньої міграції для окремої частки населення стала їх репатріація.

Проведене дослідження доводить, що глобалізаційні процеси на ринку праці є передумовою оновлення інформаційної складової професійної орієнтації населення, підвищення рівня фахівців з професійної орієнтації з метою поглиблення їх знань в області потреб світового ринку праці та успішного застосування цих знань під час професійної комунікації з населенням. Дієвість форм і методів професійної орієнтації не можлива без залучення всіх зацікавлених сторін до створення ефективної системи прогнозування потреб у кваліфікованих кадрах перспективного ринку праці.

Список літератури:

1. Watts A.G., Sultana R.G. Career guidance policies in 37 countries: Contrasts and common themes. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*. 2004. Vol. 4, No. 2–3. P. 160.
2. Мазурок П.П., Одягайло Б.М., Кулішов В.В., Сазонець О.М. Глобальна економіка : навч. посіб. Львів : Магнолія, 2009. 208 с.
3. Колот А.М., Герасименко О.О. Соціально-трудовий розвиток в XXI столітті: до природи глобальних змін, нових можливостей, обмежень і викликів. *Демографія та соціальна економіка*. 2019. № 1(35). С. 97–25.
4. Туль С.І. Нові форми праці в умовах діджиталізації економіки та світового ринку праці. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 23, ч. 2. С. 100–104.
5. Туль С.І. Віртуалізація інтелектуальної праці в умовах становлення постіндустріальної економіки. *Академічний огляд*. 2016. № 1(44). С. 22–30.
6. Акіліна О.В., Ільчак Л.М. Конкурентоспроможність робочої сили ІТ-сфери через призму трансформацій ринку праці. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 18(1). С. 10–16.
7. Наумова М.А. Вплив глобальних викликів на функціонування ринку праці. *Бізнес Інформ*. 2019. № 1(492). С. 40–49.
8. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 05.08.2019).
9. Савіцька О.П. Особливості міграційних процесів населення в умовах глобалізації. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.17. С. 295–303.
10. Ринок праці та зайнятість в Україні: реалії та перспективи : колективна монографія / За наук. ред. С. Кожем'якіної, С. Калініної. Київ : ІПК ДСЗУ, 2018. С. 188–200. URL: <http://ipk.edu.ua/journal/El-librari/> (дата звернення: 05.08.2019).
11. Сандугей В.В. Освітня міграція в контексті євроінтеграції вітчизняної економіки. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. № 4(15). С. 29–34.
12. Малиновська О.А. Еміграція vs імміграція: напрями та механізми політики репатріації. *Демографія та соціальна економіка*. 2019. № 1(35). С. 69–81.
13. Аналітичний звіт щодо професійно – кваліфікаційного прогнозування в Україні, робочий проект для обговорення. 2017. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nrk/Analitichni-materialy> (дата звернення: 05.08.2019).
14. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 р. № 842 «Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/842> (дата звернення: 05.08.2019).

References:

1. Watts A.G. (2004). Career guidance policies in 37 countries: Contrasts and common themes [Career guidance policies in 37 countries: Contrasts and common themes]. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, vol. 4, no. 2–3, p. 160.
2. Mazurok P.P., Odiagailo B.M., Kulishov V.V., Sazonets O.M. (2009). Hlobalna ekonomika : navch. posib. [Global Economy: teach. tool.]. Lviv : Mahnoliia. (in Ukrainian)
3. Kolot A.M., Herasyenko O.O. (2019). Sotsialno-trudovyi rozvytok v XXI stolitti: do pryrody hlobalnykh zmin, novykh mozhlyvostei, обмежен i vyklykiv [Social and labor development in the 21st century: towards the nature of global change, new opportunities, constraints and challenges]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, no. 1(35), pp. 97–25.
4. Tul S.I. (2019). Novi formy pratsi v umovakh didzhytalizatsii ekonomiky ta svitovoho rynku pratsi [New forms of labor in conditions of digitization of economy and world labor market]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 23, part. 2, pp. 100–104.

5. Tul S.I. (2016) .Virtualizatsiia intelektualnoi pratsi v umovakh stanovlennia postindustrialnoi ekonomiky [Virtualization of intellectual labor in the conditions of post-industrial economy]. *Akademichnyi ohliad*, no. 1(44), pp. 22–30.
6. Akilina O.V., Ilich L.M. (2018). Konkurentospromozhnist robochoi syly IT- sfery cherez pryzmu transformatsii rynku pratsi [Competitiveness of IT workforce through the prism of labor market transformations]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya : Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 18(1), pp. 10–16.
7. Naumova M.A. (2019). Vplyv hlobalnykh vyklykiv na funktsionuvannia rynku pratsi [The impact of global challenges on the functioning of the labor market]. *Biznes Inform*, no. 1(492), pp. 40–49.
8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2019) [The official site of State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 05 August 2019).
9. Savitska O.P. (2013). Osoblyvosti mihratsiinykh protsesiv naseleння v umovakh hlobalizatsii [Features of migration processes of the population in the conditions of globalization]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 23.17, pp. 295–303.
10. Rynok pratsi ta zainiatist v Ukraini: realii ta perspektyvy : kolektyvna monohrafiia (2018). [Labor market and employment in Ukraine: realities and prospects: collective monograph], (eds. Kozhemiakinoi S.M., Kalininoi S.P.), pp. 188–200, 424 p. Available at: <http://ipk.edu.ua/journal/El-librari> (accessed 05 August 2019).
11. Sanduhei V.V. (2018). Osvitnia mihratsiia v konteksti yevrointehratsii vitchyznianoї ekonomiky [Educational migration in the context of European integration of the domestic economy]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, no. 4(15). pp. 29–34.
12. Malynovska O.A. (2019). Emihratsiia vs immihratsiia: napriamy ta mekhanizmy polityky repatriatsii [Emigration vs immigration: directions and mechanisms of repatriation policy]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, no. 1(35), pp. 69–81.
13. Analychnyi zvit shchodo profesiino-kvalifikatsiinoho prohnozuvannia v Ukraini, robochyi proekt dlia obhovorennia (2017). [Analytical report on vocational qualification forecasting in Ukraine, working project for discussion] Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nrk/Analychni-mater> (accessed 05 August 2019).
14. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17 veresnia 2008 r. № 842 «Pro zatverdzhennia Kontseptsii derzhavnoi systemy profesiinoi oriantatsii naseleння» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine 17 September 2008 no. 842 “On approval of the Concept of the state system of vocational guidance for the population”]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua> (accessed 05 August 2019).